

SINIFLARINDA KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİSİ BULUNAN OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ VE ERKEN MÜDAHALE HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Tüba KÜÇÜK DOĞAROĞLU¹ Sırma Seda BAPOĞLU DÜMENÇİ²

ÖZET

Amaç: Bu araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine olan yaklaşımlarını ve yaptıkları uyarlamaları, özel eğitim alanı ile ilgili eğitimlerini, özel eğitime yönelik temel bilgi düzeylerini ve kaynaştırma uygulamalarına yönelik düşünce önerilerini incelemektir. **Gereç ve Yöntem:** Araştırmanın katılımcıları 8 okul öncesi eğitimi alanında çalışan öğretmendir. Katılımcılar ile niteliksel araştırma yönteminin kullanıldığı yarı yapılandırılmış görüşmeler uygulanmıştır. Görüşmeler katılımcıların izni alınarak kaydedilmiştir. Görüşmeler sonrasında kayıtlar yazılı hale dönüştürülmüş ve temalar oluşturularak analiz edilmiştir. **Bulgular:** Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim durumlarına bakıldığında; 1 öğretmenin lisans, 5 öğretmenin ön lisans ve son olarak 2 öğretmenin meslek lisesi mezunu oldukları görülmektedir. Katılımcılara özel eğitime yönelik aldıkları eğitimler sorulduğunda; 1 öğretmenin ders aldığı, 2 öğretmen ise; bir seminere katıldıklarını belirttikleri görülmüştür. Yapılan uyarlamalara ilişkin sorular yöneltilildiğinde, özel eğitim merkezlerinde yürütülen eğitime paralel bir uygulama yapıldığı ya da yetersizliğin bulunduğu alanla ilgili çalışma yapılamayacağı ifade edildiği gözlemlenmiştir. Bazı öğretmenler erken müdahale kavramını hiç bilmediklerini ifade ederken, bir kısmı kaynaştırmanın bir erken müdahale olduğunu ifade etmiş, bir öğretmen ise; risk grubu çocuklara yönelik yapılan değerlendirme ve planlanacak müdahaleler olarak tanımlamıştır. Önerileri ise; güçlüklerin giderilmesi için çeşitli eğitimler verilebileceğini ve okullarda özel eğitim danışmanının olması gerektiğini ifade etmişlerdir. **Sonuç:** Yapılan uyarlamalar ve davranışlara yönelik müdahalelerdeki yetersizliklerin öğretmenlerin konu ile ilgili bilgi yetersizliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bununla birlikte, öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin tutumlarının duygusal boyutu ele alındığında olumlu duygulara sahip oldukları, ancak zihinsel ve davranışsal boyutunda kaynaştırma eğitimine yönelik bilgi düzeylerinin düşük olması nedeniyle uygulamalarda güçlük yaşadıkları düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma, Okul Öncesi Öğretmenleri, Bilgi

Giriş

Bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyde anlamlı farklılık gösteren bireyler özel eğitim gerektiren bireylerdir. Bu bireylerin bağımsız yaşam becerilerini en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen bireysel olarak planlanan, sistematik olarak uygulanan dikkatli bir biçimde değerlendirilen öğretim hizmetlerinin bütünü olarak tanımlanan özel eğitim programlarından faydalanmaları, engelli bireyleri bağımsızlaştırarak toplumla kaynaşmalarının sağlanması gerekmektedir (Eripek, 2005; Aral ve Gürsoy, 2007). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2000)'ne göre; kaynaştırma eğitimi özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitimlerini destek eğitim hizmetleri de sağlanarak, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmi ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın öğretim kurumlarında eğitimlerini sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır, şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımda vurgulanan sadece farklı gelişim özellikleri gösteren bireylerin bir arada olmaları değil, aynı zamanda bireyin ihtiyacına göre planlanmış destek eğitim hizmetlerine ait planlamalarında olması gerektiği vurgulanmaktadır. Kırcaali – İftar (1992) da kaynaştırmaya yönelik yaptığı tanımda destek özel eğitim hizmetlerinin öğretmene ve / veya özel gereksinimli öğrenciye sağlanması koşulunu belirtmektedir.

Sorumlu Yazar: ¹ İzmir Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu Çocuk Gelişimi Bölümü, İzmir, tu_kucuk@hotmail.com

² Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Anaokulu, Ankara

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri incelenirken önem arz eden noktalardan biri de özel gereksinimli bireylerin genel nüfus oranındaki sayısı ve verilen hizmetlerin dağılımıdır. TÜİK (2010) verilerine göre ülkemizdeki engellilerin %58,6'sı erkek, %41,4'ü kadın; okuryazar olmayanların oranı %41,6 iken ancak %7,2'sinin lise ve üstü eğitimi tamamladıkları görülmektedir. Özel eğitimin bireylere yararlı olabilmesi ve amacına ulaşabilmesi için özel eğitim ilkelerine önem verilmesi ve uygulanması gerekmektedir. 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmündeki Kararname (1997) 'de özel eğitimin ilkelerinden biri de erkenliktir. TÜİK (2010) verileri göre, 0-6 yaş arasındaki toplam nüfustaki engelli oranı % 4,9'dur. Erken çocukluk dönemindeki eğitim olan okul öncesi döneme denk gelen bu yaşlarda uygulanacak eğitim; en az kısıtlayıcı ortamda yaşatları ile birlikte çocuğun yakın çevresinden mümkün olduğunca ayırmadan, bağımsız yaşam becerileri ile birlikte akademik beceriler bağlamında en üst düzeyde verilecek olan kaynaştırma eğitim hizmetleri oldukça önemlidir. Bununla birlikte erken müdahale kavramı da erken çocukluk dönemi özel eğitim uygulamaları içinde önemli bir kavramdır. Howard, Williams ve Leper (2010) erken müdahale kavramını, küçük çocuklar ve onların ailelerine yönelik; eğitim, sağlık ve sosyal hizmetleri içeren bir hizmetler bütünü olarak tanımlamaktadırlar. Erken müdahalenin en temel amaçları; çocuk ve bulunduğu çevresel koşulları, çocuğun etkileşime girdiği bireylerin özelliklerini değerlendirerek, değerlendirme sonuçlarına göre var olan özellikleri çocuğun gelişimini destekleyecek şekilde yeniden planlanması ve değerlendirilmesidir. Gelişmiş ülkelerde ailelere erken eğitim dönemine ilişkin öğretim becerileri kazandırmak için kullanılan programlardan bazıları; The Murdoch Early Intervention Program, Portage, Parent Action in Childhood Education (PACE), Precise Early Education for Children With Handicaps (PEECH) , Small Steps Early Intervention Program'dır Bu programlar birçok ülkede ailelerin kendi başlarına ya da uzman desteğiyle uygulanmaktadır (Edt; Gürsel 2004).

Kaynaştırma eğitime başlamadan önce eğitim ortamının çocukların gereksinimlerine cevap verecek nitelikte olması gereklidir. Kaynaştırmada okul ayrımı yapılmaksızın tüm okulların kaynaştırma eğitimi vermesi farklı tür ve düzeylerde özel eğitime gereksinim duyan çocuklar için gerekli düzenlemeleri yapması ve öğrencinin okula değil, okulun öğrenciye uyum sağlaması gerekmektedir (Kıcaali – İftar, 2010). Buradan yola çıkarak kaynaştırma ortamları incelendiğinde bazen fiziksel yetersizliklerden, bazen kişilerin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumları ya da bilgi yetersizliğinden kaynaklı olarak çeşitli problemler olduğu gözlenebilmektedir. Sucuoğlu ve Kargın (2006) kaynaştırma eğitiminde istenilen başarının elde edilememesi ile ilgili alan yazına bakıldığında bu engellerin çeşitli başlıklar altında toplandığı aktarmaktadırlar. Buna göre; olumsuz öğretmen tutumları, uygun personel ve destek servislerin olmayışı, genel ve özel eğitimin farklı algılanması ve fiziksel çevrenin yetersizliği gibi dört temel engel türü bulunmaktadır. Bu engellerden her biri kaynaştırma uygulamalarının sağlıklı bir şekilde ilerlemesini engellerken, özellikle olumsuz öğretmen tutumlarının en önemli engellerden biri olduğu vurgulanmaktadır.

Buradan yola çıkarak 2011 yılında yayınlanan Eğitim Reformu Girişimi (ERG) raporuna göre etkili ve kaliteli bir kaynaştırma için özellikle öğretmenlere ve öğrencilere yeterli destek hizmeti verilmesi ve veri temelli uygulamaların sayısının artırılması gerektiğine dikkat çekiliyor. Fakat yurt içine ve yurt dışında kaynaştırma eğitiminin etkileri ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; okul öncesi öğretmenlerinin hizmet içi eğitim gereksinimlerinin araştırıldığı çalışmada öğretmenlerin %23'ünün özel

eğitim adı altında hizmet içi eğitime tamamen katılmak istedikleri, %47, 78 ‘inin ise hiç katılmak istemediklerini elde etmiştir (Uşun, 2003). Okul öncesi öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin olumsuz olduğunu tespit etmişlerdir (Şahbaz ve Kalay 2010;). Benzer bir çalışmada okul öncesi eğitimcilerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin incelendiği çalışmada öğretmenlerin % 59.3’ü çocukların kaynaştırma eğitiminde “uyum sorunu” olacağını ifade etmişlerdir (Temel, 2000). Gök ve Erbaş (2011) tarafından yapılan başka bir çalışmada öğretmenler kaynaştırma eğitimi ile ilgili çok az bilgi sahibi olduklarını, bu bilgilerin onlar için yetersiz olduğunu ve kaynaştırma eğitimi ile ilgili yeterli bilgi sahibi olmamalarının sınıflarındaki kaynaştırma uygulamasında yetersiz kalmalarına ve sorunlar yaşamalarına neden olduğunu belirtmişlerdir. Sucuoğlu ve Akalın (2010) kaynaştırma sınıflarını çeşitli özellikleri bakımından değerlendirdikleri ve alan yazındaki araştırmaları inceledikleri çalışmalarında, bir çok araştırmanın ortak sonucuna göre, öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların başarısını artıracak yöntem ve teknikleri bilmedikleri ve sınıf ortamında gerekli uyarlamaları yapamadıkları, bunların sonucu olarak da, özel gereksinimli çocukların gereksinimlerinin genel eğitim sınıflarında karşılanamadığının sıklıkla vurgulandığını belirtmektedirler. Okul öncesi eğitim ortamlarında kaynaştırma uygulamalarına devam eden özel gereksinimli çocukların katıldıkları uygulamaları inceleyen bir çalışmada, çocukların etkinliklere katıldıklarını ancak bu etkinlikler süresince arkadaşlarından çok sınıftaki öğretmen ya da yardımcı öğretmenler vakit geçirdiklerini gözlemlenmiştir (Brown, Odom, Shouming ve Zercher, 1999). Yapılan araştırmalar incelendiğinde, özel gereksinimli çocukların yönetmelikler çerçevesinde kaynaştırma ortamlarına katıldıkları ancak bu ortamda yer alan eğitimciler ve fiziksel koşullarla ilgili çeşitli yetersizlikler olması nedeniyle çocukların kaynaştırma ortamlarında sadece fiziki olarak var olduklarını ancak kaynaştırma eğitimi ile amaçlanan hedeflere ulaşılmadığı görülmektedir. Odom (2000) başarılı ve nitelikli kaynaştırma uygulamalarında öğretmenlerin temel rol oynadığını vurgulamaktadır. Bruns ve Mogharberran (2009) okul öncesi öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin ihtiyaçlarını; öğrenciler arasındaki etkileşimi artırmaya yönelik uygun strateji ve müdahale tekniklerini bilmeleri, bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirmeleri ve değerlendirmeleri, olumlu davranış öğretimi için davranış stratejilerini geliştirmelerini ve bunlarla birlikte etkili sınıf yönetimi becerilerine sahip olmaları gerektiğini şeklinde sıralamışlardır.

Özet olarak okul öncesi öğretmen adayları; konu ile ilgili bilgi yetersizliği, özel eğitim ve özellikle kaynaştırmaya uygulamalarına ilişkin uygulama becerileri eksikliği, diğer velilerin tepkileri, okul yönetiminin materyal ve eğitim alanlarında yeterince desteklememesi dolayısıyla kaynaştırma eğitime yönelik uygulamalarda yetersiz olduklarını ifade etmişlerdir (Gök ve Erbaş, 2011; Temel 2000; Uşun 2003; Özaydın ve Çolak 2011). Öğretmenlerin ifadeleri kaynaştırma ortamını inceleyen araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Ancak bununla birlikte sadece bilgi ve destek hizmetlerinin yetersizliği değil, öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminin olumlu etkisine yönelik inançsızlıkları, özel gereksinimli çocukların bu ortamdan akademik ve sosyal olarak yararlanamayacaklarına inanmaları da uygulamadaki başarısızlığın nedenlerinden biri olarak görülmelidir. Sonuç olarak, verilen destek yetersizliği ve bilgi yetersizliği öğretmenlerin olumsuz tutumlarını pekiştirmekte bu da yine bu hizmetlerin sağlanması ve öğretmenlerin bilgi ve uygulamalar konusunda desteklenmesi ile olumsuz tutumların olumlu olarak değişebileceğini düşündürmektedir.

Bu araştırmanın genel amacı, sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan okulöncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi ve erken müdahale hakkındaki görüşlerini incelemektir. Bu amaçla hazırlanan yarı yapılandırılmış bir form ile öğretmen görüşleri alınarak, verilen cevaplarla elde edilen bulgular sonrasında analiz edilerek tartışılmıştır. Yapılan çalışmada cevabı aranan sorular;

1. Öğretmenlerinin aldıkları temel eğitimleri, özel eğitime yönelik aldıkları ders / kurs / hizmet içi eğitim vb. nelerdir?
2. Öğretmenlerin çalıştıkları kurum, sınıf ve öğrencilerinin özellikleri nelerdir?
3. Öğretmenlerin kaynaştırma eğitime yönelik yaptıkları etkinlikler nelerdir?
4. Öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisinin katılmayacağını düşündüğü etkinlikler var mıdır? Bu etkinlikler nelerdir?
5. Öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutum ve önerileri nelerdir?

Gereç ve Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma da nitel araştırma tekniklerinden tümevarım analizi tekniği kullanılarak, yarı yapılandırılmış formlar aracılığıyla görüşmeler yapılmış ve bu doğrultuda gerekli analizler yapılmıştır. Berg (1998) yarı yapılandırılmış görüşme sorularının, derinlik ve objektiflik sağladığını belirtmektedir. Yapılan çalışmada nitel araştırma yönteminin tercih edilmesinin nedeni, hedef öğretmenlere konu ile ilgili olarak bir ölçme aracı sunup, işaretlenen cevaplara ilişkin analiz yapmak yerine konuyla ilgili temel soruları oluşturup öğretmenlerle yüz yüze gelerek ve bununla birlikte öğretmenlerin konuyla ilgili farklı noktaları belirtmelerine fırsat sağlayarak daha derin bir veri elde edilmeye çalışılmasıdır.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları dördü Ankara ve diğer dördü İzmir il merkezinde bulunan anaokullarında öğretmenlik yapan toplam 8 öğretmenden oluşmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin araştırmaya katılmaya gönüllü olmaları ve sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olması temel alınmıştır. Hedef okullarda erkek okul öncesi öğretmeni bulunmadığından katılan öğretmenlerin tamamı kadın öğretmenlerden oluşmaktadır. Araştırma kamu ve özel olmak üzere iki farklı okul türünde yürütülmüştür.

Katılımcılara ait son mezuniyet, çalışma süreleri, sınıf mevcudu ve sınıflarında bulunan kaynaştırma öğrencisinin tanısına ait bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır. Ayrıca tabloda öğretmenler sırayla 1.Öğretmen, 2.Öğretmen vb. şeklinde kodlanmıştır.

Tablo 1: Katılımcıların çalışma süreleri, mezun oldukları bölüm, sınıf mevcudları ve kaynaştırma öğrencilerine ilişkin bilgiler

	Son Mezuniyet	Çalışma Süreleri	Sınıf Mevcudu	Kaynaştırma Öğrencisinin Tanısı
1.Öğretmen	ÖL Sosyal Hizmet	8	10	1 Gecikmiş Dil 1 Otizm
2.Öğretmen	ÖL Sosyal Hizmet	11	15	Gelişimsel Gerilik
3.Öğretmen	KML Çocuk Gelişimi	11	16	DEHB
4.Öğretmen	KML Çocuk Gelişimi	18	13	Otizm
5.Öğretmen	ÖL Çocuk Gelişimi	12	15	Kekemelik
6.Öğretmen	L Okul Öncesi Öğrt.	5	15	Otizm
7.Öğretmen	ÖL Çocuk Gelişimi	8	15	Down Sendromu
8.Öğretmen	ÖL Çocuk Gelişimi		15	Otizm

ÖL: Ön Lisans KML: Kız Meslek Lisesi L: Lisans DEHB: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

Verilerin Toplama Süreci

Araştırma öncesinde araştırmacılar konu ile ilgili çeşitli soruları hazırlamış ve görüşmeler sırasında katılımcının cevaplarına göre ortaya çıkacak alt soruların sorulması ve katılımcılar tarafından cevapların genişletilmesi hedeflenmiştir. Bununla birlikte katılımcıların sorulan bazı sorular içerisinde sorulması planlanan diğer soruları cevaplamaları halinde katılımcılara müdahale edilmemesi ve ilgili soruların tekrar sorulmaması önceden planlanmıştır.

Kaynaştırma öğrencisi olan ve araştırmaya dâhil edilmek istenen okullar belirlendikten sonra bu okullar araştırmacılar tarafından telefonla aranarak, araştırma hakkında bilgi verilmiş ve araştırmacının yürütülebilmesi için öncelikle okul müdürlerinden izin alınmıştır. Sonrasında okul müdüründen randevu alınarak öğretmen görüşmeleri için okullara gidilmiştir. Öğretmenlerle görüşmeye başlamadan önce çalışmanın amacı söylenerek katılıp katılmak istemedikleri sorulmuş ve katılmak isteyen öğretmenlere bu isteklerini onaylayacakları belgeler sunulmuştur. Bununla birlikte görüşmelerin ses kayıt cihazına kaydedileceği bilgisi verilmiştir. Ancak yine de öğretmenlerin görüşme ortasında her hangi bir rahatsızlık hissetmeleri veya sebepsizce çalışmadan çekilmek istemeleri durumunda çekilebilecekleri söylenmiştir.

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada okulöncesi eğitimi öğretmenlerinin çalıştıkları okul ve sınıflarda uygulanan kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerini ve önerilerini belirlemek üzere yarı-yapılandırılmış görüşmeler sesli ve yazılı olarak kaydedilmiştir. Araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış bilgi formu öğretmenlere yaklaşık 30-45 dakika arasında süren süre boyunca sesli kayıt cihazı ile kaydedilerek kurumlarında bulunan uygun odalarda yapılmıştır.

Öğretmenlere sorulan sorular; eğitim geçmişleri, sınıflarındaki öğrenci sayısı, kaynaştırma eğitimin tanımı, kaynaştırmanın avantaj ve dezavantajları hakkında ne düşündükleri, kaynaştırma öğrencilerinin engel türü ve bu engel türündeki öğrencinin katılmadığı ve katılmayacağını düşündükleri etkinlikler, kaynaştırmanın normal gelişim gösteren çocuklar için düşündükleri olumsuz yönlerin olup olmadığı, kaynaştırmaya yönelik düşünceleri ve uygulamaya ilişkin problemleri, kaynaştırma uygulamalarının iyileştirilmesi için öneriler, kurum dışı destek talepleri, kaynak oda mevcudiyeti, kendini kaynaştırma eğitim konusunda yeterli hissetme durumu, erken müdahale programı tanımı ve kimler tarafından uygulandığı, aile katılımının avantajları- dezavantajları hakkında gibi sorulardır.

Verilerin Analizi

Kayıtlar iki araştırmacı tarafından da dinlenerek yazılı dökümler oluşturulmuştur. Yazılı dökümlerde tüm söylenenlerin yazılmış ve hiçbir düzeltme yapılmamıştır. Yazılı metinlerin oluşturulması ile verilen cevaplar içerik analizi kullanılarak temalar oluşturacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Bu doğrultuda toplam beş tema oluşturulmuştur.

Bulgular

Öğretmenlerin sorulan sorular karşısında verdikleri cevaplar temalar oluşturularak incelenmiştir. Bu temalar beş grup altında incelenmiştir.

A- Öğretmenlerin Eğitimleri, Özel Eğitime Yönelik Eğitimleri Ve Öğretmenlerin Özel Eğitim Bilgileri

B- Öğretmenlik Yaptığı Sınıf Hakkındaki Bilgiler

C- Kaynaştırma Eğitime Yönelik Yapılan Etkinlikler

D- Kaynaştırma Öğrencisinin Katılamayacağı Etkinlikler

E- Kaynaştırmaya Yönelik Düşünceler Ve Öneriler

Her bir temaya ilişkin bulgular ilgili tema başlığı altında belirtilmiştir.

A-Öğretmenlerin Eğitim Durumları, Çalışma Deneyimleri, Özel Eğitime Yönelik Bilgileri Hakkındaki Bilgiler

1 öğretmenin lisans mezunu (okul öncesi öğretmenliği), 5 öğretmenin ön lisans mezunu (2 kişi sosyal hizmetler mezunu, 3 kişi çocuk gelişimi meslek yüksekokulu), son olarak 2 öğretmenin ise lise mezunu (kız meslek lisesi çocuk gelişimi bölümü) oldukları ve ortalama 9,5 yıldır çeşitli okul öncesi eğitimi kurumlarında çalıştıkları görülmektedir. Lisans mezunu olan öğretmenin yüksek lisans ya da doktora eğitimi almadığı, çalışma süreleri boyunca ise 6 kişinin (% 75'inin) hizmet içi eğitim ya da seminere katılmadığı, 2 kişinin (%25'inin) ise seminere katıldığı elde edilen bulgulardandır.

Öğretmenlerin eğitim hayatları boyunca özel eğitim ve kaynaştırmaya yönelik aldıkları derslerin olup olmadığı sorulduğunda, yalnız ön lisans mezunu olan 8.Öğretmen'in iki özel eğitim dersi, bir kaynaştırma dersi ve iki ayrı özel eğitim stajı yaptığını ifade etmiştir.

Öğretmenlere, kaynaştırma eğitimi, destek eğitim hizmetleri ve erken müdahale kavramlarına ilişkin sorular sorulmuştur.

Bu sorulardan kaynaştırma eğitimi için tüm öğretmenler engelli ve engelli olmayan öğrencilerin birlikte eğitim almaları cevabını vermiştir. Öğretmenlerden biri, bu tanımla beraber okul yönetiminin bazı değişiklikler yapması gerektiği belirtmiştir (5. Öğretmen). Bir başka öğretmen ise “destek eğitim sağlanması” ifadesini kaynaştırma tanımı içinde kullanmıştır (8.Öğretmen).

Katılımcılara yöneltilen “Destek eğitim hizmetleri nelerdir?” sorusuna çeşitli cevaplar verilmiştir. Öğretmenlerden biri (7. Öğretmen) bu ifadeyi ilk kez duyduğunu yani bilmediğini ifade etmiştir. Öğretmenlerden üçü (2.,3. ve 5.Öğretmenler) destek eğitimin öğrenciye ve öğretmene verilen destekler, hizmet içi eğitimler olarak ifade etmişlerdir. Diğer üçü ise (4.,6.,8. Öğretmenler) destek eğitimin kaynak odada verilen eğitim olduğunu ifade etmişlerdir. Bu öğretmenlerden 8.Öğretmen, buna ek olarak “Özel eğitim dersinden hatırladığım kadarıyla sanırım özel eğitim öğretmeni danışmanlığı gibi destekler gibi şeyler de var.” Cümlesini eklemiştir. Son olarak 1.Öğretmen ise, destek eğitimi engelli çocukların ücretsiz eğitim almaları olarak ifade ettiği kaydedilmiştir.

Bu gruptaki son soru “Erken müdahale nedir?” sorusudur. Bu soruya çoğunlukla verilen cevap; “Erken dönemde özel gereksinimli çocuğa sağlanan özel eğitim imkanı ve kaynaştırma eğitimi.” olarak ifade edilmiştir. Bunlardan farklı olarak bir öğretmen erken çocukluk döneminde gelişimle ilgili bir sorun olması halinde yapılan tanılama ve eğitimle ilgili tüm işlemler, tanımını yapmıştır (6.Öğretmen). Bir öğretmen ise erken müdahale kavramını, sınıfta diğer öğrencilerden daha geriden takip bir öğrencinin değerlendirilmesi ve eğitim programının uygulanması şeklinde açıklamıştır. Son olarak iki öğretmen ise bu kavramı bilmediklerini belirtmişlerdir (4, ve 7. Öğretmen).

B-Öğretmenlerin Öğrencileri Hakkındaki Bilgiler

Öğretmenlerin 1 tanesinin 3 yaş grubuna ait sınıfta, 1 tanesinin 4 yaş grubuna ait sınıfta, 3 tanesinin 5 yaş grubuna ait sınıfta, 3 tanesinin ise 6 yaş grubuna ait sınıfta öğretmenlik yaptığı bilinmektedir.

3 yaş grubundaki öğretmenin sınıfında 10 öğrencisi olup, 2 kaynaştırma öğrencisi (Gecikmiş Konuşma ve Otizm) bulunmaktadır (1.Öğretmen). 5 yaş grubundaki öğretmenlerinden birinin sınıfında 15 öğrencisi olup, sınıf içerisinde yaşlılarının gerisinde kaldığını düşündüğü (Gelişimsel Gerilik) bir öğrencisi olduğunu belirtmiş ve sınıf içerisinde öğrencinin geride kaldığı etkinliklerde destek vermediğini söylemektedir (2.Öğretmen). 4 yaş grubundaki öğretmenin sınıfında 16 öğrencisi olup, 1 kaynaştırma öğrencisi (DEHB) bulunmaktadır(3.Öğretmen). 6 yaş grubundaki öğretmenin sınıfında 13 öğrencisi olup, 1 kaynaştırma öğrencisi (Otizm) bulunmaktadır (4.öğretmen). İkinci 5 yaş grubundaki diğer öğretmenlerden birinin 15 öğrencisi olup 1 tane kaynaştırma öğrencisi (Kekemelik) bulunmaktadır (5.Öğretmen). 6 Yaş grubundaki öğretmenin 15 öğrencisi olup, 1 kaynaştırma öğrencisi (Otizm) bulunmaktadır (6.Öğretmen). Üçüncü 5 yaş grubundaki öğretmenin 15 öğrencisi olup, 1 kaynaştırma öğrencisi (Down Sendromu) bulunmaktadır (7.Öğretmen). Dördüncü 5 Yaş grubundaki öğretmenin 15 öğrencisi olup, 1 kaynaştırma öğrencisi (Otizm) bulunmaktadır (8.Öğretmen).

C- Özel Gereksinimli Öğrenciye Yönelik Yapılan Uyarlamalar

1.Öğretmen, iki kaynaştırma öğrencisinden dil bozukluğu olan öğrenciye, özel eğitim aldığı rehabilitasyon merkezindeki eğitim programına paralel olarak yapılan hikaye kartları oluşturulduğunu ifade etmiştir.

Diğer kaynaştırma öğrencisi olan otizmi olan öğrencisi ile ise; küçük kas motor becerilere yönelik etkinlikler uyguladığını, özel eğitim aldığı kurum ile iletişime geçip benzer etkinlikler yaptığını belirtmiştir.

2. Öğretmen gelişimsel geriliği olan öğrencisinden dolayı yaş grubuna uygun seçilen etkinlikleri daha basit olan yönergeler ile başlamasına özen gösterdiğini söylemiştir.

3. Öğretmen DEHB tanılı öğrencisine özel bir etkinlik yapmadığı bütün etkinliklere katıldığını, sınıf içi uyumsuz ve olumsuz davranışlarda bulunduğu anda etkinlik dışı kalma cezası verdiğini ifade etmiştir.

4. Öğretmen kaynaştırma öğrencisi olan otizimli öğrencisinin göz kontağı kuramadığı için, iletişim kurma etkinlikleri yaptığını küçük kas motor becerilerine yönelik çalışmalar ile özellikle el kaslarını çalıştırmaya yönelik faaliyetlere aldığını, dil gelişimi için basit ve kısa hikayeler okuduğunu, Türkçe öğrenmenin yanı sıra İngilizce'ye ilgisinden dolayı ülke adlarını ve benzer kavramları kullanarak yabancı dilde oyun oynadığını belirtmiştir.

5. Öğretmen özel bir etkinlik yapılmadığını ama kekemelik gibi duygusal davranışsal bir sorunu olduğu için konuşması aksadığı zaman düzeltmesi için yardımcı olduğunu ifade etmiştir.

6. Öğretmen sınıfında bulunan otizimli öğrencisi için herhangi bir etkinlikte bulunmadığını çünkü öğrencinin iletişim becerilerinden yoksun olduğunu belirttiği görülmüştür. Sınıf içerisinde sesli bir şekilde bağırıp arkadaşlarını rahatsız ettiği zaman stajyer öğretmenle drama sınıfında tek başına dinlenmesini sağladığını belirtmiştir.

7. Öğretmen sınıfındaki Down Sendromlu öğrencisinin tüm etkinliklere katıldığını ama söylenen komutlara bazen uymadığını, ancak basit ifadeleri ve yönergeleri anladığı için oyun gibi etkinliklerde basit görevler verdiğini belirtmiştir.

8. Öğretmen sınıfında bulunan otizimli öğrencisi için eğitim aldığı rehabilitasyon kurumu ile ortak bir iletişim defteri oluşturdukları ve oradaki eğitimcinin belirlediği hedefleri ve önerileri uyguladığını belirtmiştir. Bununla birlikte öğretmen öğrencinin sınıf içi yapılan etkinliklere katıldığını ama sorulan sorulara cevap veremediği için çocuğu teşvik ettiği eklemiştir.

Bunlara ek olarak öğretmenlere çocukların Bireyselleştirilmiş Eğitim Program'larında (BEP) yer alan kısa ve uzun dönemli hedeflere ilişkin neler planladıkları ve eğitim programının uygulamasında ne gibi uyarlamalar yaptıkları sorulduğunda, çoğunlukla BEP hedeflerinin anaokulunda uygulamalarının zor olduğunu bunun için özel eğitim merkezinde çalışıldığını söylemişlerdir. Bir grup öğretmen ise, serbest zaman ya

da başka boş olunan zamanlarda kaynaştırma öğrencisi ile özel olarak ilgilendiklerini belirtmişlerdir.

D-Kaynaştırma Öğrencisinin Katılmayacağı Etkinlikler

1. Öğretmen otizmlili öğrencisinin kural gerektiren oyunları oynamasında yaşadığı zorluklar nedeniyle kitaplarla ilgilenmesine izin verdiğini, dil bozukluğu olan öğrencisinin ise müzik etkinliklerine katılmasını sağlayamadığını ifade etmiştir.

2. Öğretmen, gelişimsel geriliğe sahip öğrencisinin katılmayacağı etkinlik bulunmadığını ifade etmiştir.

3. Öğretmen DEHB tanısı almış öğrencisinin katılmayacağı etkinlik bulunmadığını ama kurallara uymadığı zaman etkinlik dışı bir süre beklettiğini ifade etmiştir.

4. Öğretmen otizmlili öğrencisinin küçük kas motor becerileri olan etkinliklere katılmaktan ellerinin kirlenmesinden rahatsızlık duyduğu için katılmadığını belirtmiştir.

5. Öğretmen kekemeliği olan öğrencisi için bireysel konuşma becerileri gerektiren Türkçe dil etkinliklerine katılmadığını belirtmiştir.

6. Öğretmen otizmlili öğrencisinin hiçbir etkinliğe katılmadığını, sadece yemeğe giderken, yerken ya da tuvalete giderken genel kuralları öğrendiğini, ama konuşmadığı için sınıf içinde yapılan diğer etkinliklere katılmadığını belirtmiştir.

7. Öğretmenin down sendromu olan öğrencisinin zihinsel becerileri gerektiren etkinliklerde grup seviyesinden çok aşağıda olduğu gerekçesi ile Türkçe - Matematik etkinliklerine katılmadığını sadece oyun etkinliklerine katılmasını sağlamakta olduğunu ifade etmiştir.

8. Öğretmenin otizmlili öğrencisinin tüm etkinliklere katıldığını ama doğru komutları yerine getirmediğini sadece fiziksel olarak etkinliklerde yer aldığını zihinsel olarak ise etkinliklerin yönergelerini başaramadığını belirtmiştir.

E-Kaynaştırmaya Yönelik Düşünceler ve Öneriler

1. Öğretmen engelli bireylerin yaşam becerisi kazandırmanın ve toplumsallaşmalarının önemli olduğunu kaynaştırma eğitimin doğru uygulanması halinde herhangi bir zararının bulunmadığını sadece normal gelişim gösteren küçük çocukların özellikle kaynaştırma öğrencisi ile bire bir ilgilenmesinden dolayı öğretmene karşı kıskançlık duyabileceğini vurgulamıştır.

Önerisi ise; kaynaştırma eğitimin kesinlikle uygulanması gerektiği özellikle özel kurumların hizmet içi eğitim alıp engelli çocukların kuruma kabul edilmemesi durumlarının olmaması için yasal önlemler alınması gerektiğini vurgulamıştır.

2. Öğretmen kaynaştırma eğitimde en zorlandığı noktanın diğer velilerin kaynaştırma öğrencisine yönelik olumsuz tutumlarının rahatsız edici olduğunu belirtmiştir.

Öğretmene konu ile ilgili önerisi sorulduğunda ise kaynaştırma eğitimi hakkında yeterli maddi kaynaklar (materyal- sınıf fiziki düzeni) sağlanması gerektiğini ve öğretmene de engel türü ve eğitim programları hakkında bilgi verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Son olarak ise destek eğitim hakkında kurumlarda uzmanların bulunması gerektiğini ifade etmektedir.

3.Öğretmen kaynaştırma öğrencisi açısından normal gelişim gösteren çocukları örnek alacağı için her alanda ilerlemeler sağlayabilirken bir yandan da kaynaştırma öğrencisi kendi yetersizliğini yaşatları ile kıyasladığında üzüleceğini aktarmıştır.

Öneri olarak ise; kaynaştırma eğitimi alması gereken öğrencilerin faydalanması için kurumların yasal sorumluluklarını yerine getirmeleri ve gereken kaynakların kuruma ulaştırılması gerektiğini ifade etmiştir.

4. Öğretmen kaynaştırma öğrencisinin sahip olduğu hazır bulunuşluk düzeyini arttırdığı için önemli olduğunu ve uygulanması gerektiğini belirtmiştir.

4. Öğretmenin önerisi; kaynaştırma eğitim hakkında öğretmenlerin program uygulama hakkında bilgilendirilmesi gerektiğini söylemiştir.

5. Öğretmen kaynaştırma eğitimin uygulanması gerekliliğini, bunun bir yasal hak olduğunu ve eğitim hayatının engellenemez olduğunu belirtmiştir.

Öğretmenin bu doğrultuda verdiği önerisi ise milli eğitim bakanlığı tarafından sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olan kurumlar tespit edilip, kurum içinde zenginleştirme çalışmaları yapılmalı ve konu hakkında bilgi verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

6. Öğretmen kaynaştırma öğrencisinin özel eğitim merkezlerindeki eğitim süresinin daha çok artırılması gerektiğini düşünmektedir.

Öneri olarak ise; her okulda kaynak odanın varlığı ve bu odadan sorumlu eğitimcilerin görev alması gerektiğini önermektedir.

7.Öğretmen özel eğitim merkezlerinin kaynaştırma öğrencisi için daha faydalı olacağını ve gelişim düzeyinin daha hızlı gelişeceğini düşünmektedir.

Bu bağlamda verdiği önerisi; kaynaştırma öğrencisine uygulanacak olan programın rehber öğretmen ya da özel eğitim öğretmeni tarafından olması gerektiğini ifade etmektedir.

8. Öğretmen sosyal becerilerin gelişimde kaynaştırma eğitimin çok önemli olduğunu ve kesinlikle uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca sosyal gelişimin tek taraflı olmadığını normal gelişim gösteren çocukların da engelli bireylere karşı bir farkındalık geliştirdiğini düşünmektedir.

Öneri olarak; özel eğitim ve kaynaştırma eğitim hakkında üniversitede verilen teorik ve pratik ders süresinin artırılması ve çalışma hayatının hizmet içi eğitimler ile desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Tartışma

Bu çalışmada sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi ve erken müdahaleye ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı – yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla katılımcılar ile görüşmeler yapılmıştır.

Çalışmanın bulguları incelendiğinde genel olarak öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin bilgilerinin yetersiz olduğu gözlemlenmiştir. Bulgulara bu yetersizliğin hangi konular üzerinde yoğunlaştığına bakıldığında, özel eğitim ve kaynaştırma kavramına ilişkin bilgiler, sınıf ortamının düzenlenmesi, öğretime ilişkin uyarlamalar yapılması, öğrencilerin sergilediği davranışlara ilişkin müdahalenin nasıl yapılacağı ile ilgili önemli sınırlılıklar olduğu söylenebilir. Bununla birlikte çalışmanın sorularından biri olmamasına rağmen verilen cevaplar içerisinde, bazı öğretmenlerin kaynaştırmanın yasalarca güvence altına alınması gerektiğini vurguladıkları görülmüştür. Burada da yine yasal düzenlemelerle ilgili bilgi sahibi olunmadığı ile karşılaşmıştır. Alan yazın incelendiğinde öğretmenler ve kaynaştırma uygulamalarına yönelik çeşitli araştırmalara rastlanmaktadır. Bu araştırmaların sonuçları ile yapılan çalışmanın sonuçları paralellik göstermektedir (Batu, 1998; Gök ve Erbaş, 2011; DeSimone ve Parmar, 2006; Sucuoğlu, Bakkaloğlu, Karasu, Demir ve Akalın, 2014).

Öğretmenlerin konu ile ilgili bilgi yetersizliklerine neden olan çeşitli etmenler düşünülmektedir. Görüşülen öğretmenlerden yalnızca biri lisans düzeyinde eğitim almıştır. Bununla birlikte ön lisans çocuk gelişimi programı mezunu öğretmenler bulunmasıyla birlikte, ön lisans sosyal hizmet programı mezunu kişilerinde okul öncesi öğretmeni olarak görev yaptıkları görülmüştür. Ek olarak meslek lisesinin çocuk gelişimi bölümlerinden mezun kişilerin de sınıfın sorumlu öğretmeni olarak çalıştığı gözlemlenmiştir. Öncelikle okul öncesi eğitim kurumlarının sınıfların sorumlu öğretmenleri olarak lisans mezunu öğretmenler çalıştırmaları bununla birlikte ön lisans mezunu öğretmenlerin yardımcı öğretmen unvanı ile çalışmalarının sağlanması gerektiği düşünülmektedir. Ancak sadece bununla tek başına olumlu bir sonuca ulaşılmayacağı bilinmektedir. Sucuoğlu, Ünsal ve Özokçu (2004) tarafından yapılan çalışmada öğretmenler mezun oldukları okullara göre üç grup altından incelenmiştir. Öğretmenlerin önleyici sınıf yönetimi becerilerinin incelendiği bu çalışmada üç grup öğretmenin ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirtilmektedir. Bu nedenle teorik ve pratik yetersizliklerin tüm nedenleri ile ilgili iyileştirilmeler yapılması gerekmektedir.

Bununla birlikte görüşülen öğretmenlerden sadece ön lisans çocuk gelişimi mezunu olan bir öğretmenin eğitim süresi içerisinde özel eğitim ve kaynaştırma eğitimi dersleri aldığı ve ilgili stajları da tamamladığını belirtmiştir (8.Öğretmen). Görüşmeler sırasında bu öğretmenin diğer öğretmenlere göre daha doğruya yakın cevaplar verdiği gözlenmiştir. Aslında şu an üniversitelerin eğitim fakültelerinde ve ön lisans çocuk gelişimi bölümlerinde özel eğitim dersleri verildiği bilinmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin daha önceki yıllarda mezun olduklarından eğitim yıllarında özel eğitim dersleri almadıkları düşünülmektedir. Buradan hareketle daha eski yıllarda mezun olan öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimlerin uygulamalı olarak verilmesi ayrıca öğretmen ve öğretmen yardımcısı adaylarına hem özel eğitim dersleri verilmesi hem de özel gereksinimli çocukları özel eğitim sınıfları ve kaynaştırma sınıflarında ayrı ayrı gözlemleyebilecekleri stajlara katılmaları önemli görülmektedir.

Katılımcıların sınıflarında yaptıkları uyarlamalarla ilgili verdikleri cevaplara bakıldığında kaynaştırma öğrencisinin gereksinimleri ile uyumlu uyarlamalar yapılmadığı görülmüştür. Bir grup öğretmen özel eğitim merkezinde verilen eğitim ile paralel bir program oluşturduklarını ifade ederken, bir grup öğretmen öğrencinin var olan yetersizliklerinden dolayı bir çalışma yapamadıkları dile getirmiştir. Burada öğretmenlerin programı ve öğretimi uyarlama ile ilgili yetersiz oldukları görülmektedir. Bazı öğretmenler ise öğrencinin tüm etkinliklere katılabileceğini ancak öğrenci kurallara uymadığında ya da çeşitli problem davranışlar sergilediğinde etkinlikten uzaklaştırma veya stajyer öğrenci ile sınıf dışına gönderme gibi uygulamalarda bulduklarını belirtmişlerdir. Bilindiği gibi var olan problem davranışlara müdahale edilirken öncelikle daha az sınırlayıcı müdahalelerin uygulanması gerekmektedir. Ancak katılımcı öğretmenlerin sergilenen problem davranışların nedenlerine ve özelliğine ilişkin bilgi toplamadan doğrudan mola gibi sınırlandırıcı yöntemleri kullandıkları görülmüştür.

Uygulamadaki sınırlılıklara rağmen öğretmenlere kaynaştırma eğitimine ilişkin düşünce ve önerileri sorulduğunda genel olarak kaynaştırma uygulamalarını olumlu bir şekilde değerlendirdikleri görülmüştür. Bu değerlendirmeler; öğrencilerin kaynaştırma yoluyla toplumla uyumlarının artabileceği, yaşam becerilerini kazanabilecekleri, sadece akademik becerilerin değil sosyal beceriler için de kaynaştırma eğitiminin gerekli olduğu gibi fikirlerdir. Bununla birlikte bir öğretmen kaynaştırma eğitimine yönelik ikilem de kaldığını, zaman zaman öğrencinin özel eğitim merkezinde tam zamanlı eğitim alsa akademik olarak daha iyi ilerleyebileceğini düşündüğünü ifade etmiştir. Bir başka öğretmen ise, kaynaştırma öğrencisinin diğer öğrencilerin başarılarını görerek bu ortamda üzüleceğini düşündüğünü belirtmiştir. Öğretmenler tarafından verilen cevaplara ve uygulamadaki yetersizliklere bakıldığında, tutum kavramının boyutları aklı gelmektedir. İnceoğlu (2010) tutumu; bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir nesne, toplumsal konu ya da olaya karşı deneyim, bilgi, duygu ve güdülerine dayanarak örgütlediği zihinsel, duygusal ve davranışsal bir tepki şeklinde tanımlamaktadır. Zihinsel, duygusal ve davranışsal tepkilerin bütünü ilgili konuya karşı tutumlarımızı belirlemektedir. Öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik düşünceleri sorulduğunda olumlu duygular içerisinde oldukları görülmektedir. Ancak yapılan uygulamalarla ilgili yorumlara bakıldığında aynı olumluluğun davranışlardaki karşılığı görünmemektedir. Burada hareketle, aslında, araştırmaya katılan öğretmenlerin duygusal olarak olumlu fikirlere sahip oldukları ancak bilgi düzeyindeki yetersizlikten kaynaklı olarak bu olumlu düşüncelerini davranışlarına yansıtamadıkları söylenebilir. Bu nedenle genel olarak değerlendirildiğinde olumsuz bir tutuma sahip oldukları ortaya çıkmaktadır. Daha önce yapılan çalışmalara bakıldığında kaynaştırma ortamlarında öğretmen davranışlarını en çok bilgi faktörünün etkilediği vurgulanmaktadır (Buysse, Skinner ve Grant, 2001; Martinez, 2003). Buna ek olarak daha öncede ifade edildiği gibi olumsuz öğretmen tutumlarının kaynaştırma uygulamalarının başarıya ulaşmasında en büyük engel olduğu bilinmektedir. Bu nedenle öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin, okul yöneticilerinin kaynaştırma konusunda alandan uzman kişilerce bilgilendirilmeleri, uygulamalar sırasında danışman desteği ile desteklenmeleri ve çalışmalarının izlenmesi gerektiği açık şekilde görünmektedir. Araştırmada öğretmenlere önerileri sorulduğunda da benzer şekilde çeşitli kaynak ve desteklere ihtiyaçları olduklarını belirttikleri görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde araştırma sonucu ile benzer sonuçlara sahip çalışmalar bulunduğu görülmüştür (Gök ve Erbaş, 2011; Özaydın ve Çolak, 2011; Özen, Ergenekon, Kürkcüoğlu ve Genç, 2013; Pivic, McComas ve Laflamme, 2002; Sucuoğlu, Ünsal ve Özokçu, 2004).

Sınırlılıklar

Yapılan çalışmanın çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlardan ilki; öğretmenlerle yapılan görüşmeler yazılı metne dönüştürülürken bazı sorulara eksik cevaplar verildiği ve bazı cevaplara araştırmacılar tarafından ek sorular yönlendirilerek daha derinlemesine bilgi alınabileceği fark edilmiştir. Bununla birlikte nitel bir araştırma olan bu çalışmanın katılımcıları 8 öğretmenden oluşmaktadır. Her ne kadar araştırma sonuçları daha önce yapılan araştırmalar ile benzer şekilde olsa da, sadece bu çalışmanın sonuçlarına bakılarak okul öncesi öğretmenleri hakkında bir genelleme yapılması uygun görünmemektedir. Son olarak öğretmenlerle karşılıklı olarak görüşülmesi ve konuşmaların kaydedilmesi nedeniyle öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin ifade ettikleri düşüncelerinin bu bağlamdan etkilenerek gerçek cevapları yansıtıp yansıtmadığı düşünülen bir sınırlılıktır.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de kaynaştırmayla ilgili yasa ve yönetmeliklere ve kaynaştırma öğrencisi sayısının giderek artmasına rağmen, yapılan araştırmalar uygulamada sorunlar yaşandığına bu sorunların; etkili ve nitelikli bir kaynaştırma eğitimi için özellikle öğretmenlere ve öğrencilere yeterli destek hizmeti verilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte öğretmenlerin; programın ve öğretimin uyarlanması, sınıfın ve okulun öğrenci özelliklerine göre düzenlenmesi, öğrenci davranışlarına nasıl müdahale edilmesi gerektiği, olumlu sınıf ikliminin nasıl yaratılabileceği gibi konularda bilgilendirilmeleri ve verilecek teorik bilgilerin pratikte nasıl gerçekleşeceğini gözlemleyeceklerini kendi sınıf ortamlarında bir danışman eşliğinde uygulamaları gerektiği düşünülmektedir. Öğretmenlerle araştırma soruları dışında yapılan görüşmelerde sıklıkla, teori ile pratiğin birbirine uymadığı ya da uygulamanın mümkün olmadığı gibi düşünceleri olduğu görülmüştür. Bu nedenle öncelikle öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminin olumlu sonuçları ile yüzleştirilmesinin olumlu bir etki yaratacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2007). Özel Eğitim Gerektiren Çocuklar ve Özel eğitime Giriş. Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Batu, S. (1998). Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırılmaya ilişkin görüş ve önerileri. Yayınlanmış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Berg, B. L. (1998). *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. Boston: Allyn and Bacon.
- Brown, W.H., Odom, S.L., Shouming, L. ve Zercher, C. (1999). Ecobehavioral assessmentin early childhood programs: A portrait of preschool inclusion. *The Journal of Special Education*, 33 (3), 138-153.
- Bruns, A. D., & Mogharrab, C. C. (2009). The Gap Between Beliefs and Practices: Early Childhood Practitioners’ Perceptions About Inclusion. *Journal of Research in Childhood Education*, 21(3), 229-241.
- Buyse, V., Skinner, D. ve Grant, S. (2001). Toward A Definition of Quality Of Inclusion: Perspectives Parents and Practitioners. *Journal of Early Intervention*, 24(2), 146- 161.
- DeSimone, J. R. Ve Parmar, R. S. (2006). Issues and Challenges for Middle School Mathematics Teachers in Inclusion Classrooms. *School Science and Mathematics*, 106, 339 – 348.
- Eğitim Reformu Girişimi. (2011). Eğitim İzleme Raporu. http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/EIR2011.19.12.12.WEB_.pdf
- Eripek, S. (2005). Özel Eğitim. Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı Ders Kitabı, Ed.: S. Eripek, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını No:756.

- Gök, G; Erbaş, D. (2011). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve önerileri. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 3(1), 66-87.
- Gürsel, O.(2004) Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının Geliştirilmesi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Howard, V., Williams, B. ve Lepper, C. (2010). *Very Young Children with Special Needs: A Fodutation for Educators, Families and Service Providers (4th Ed.)*. Upper Saddle River, N.J: Pearson Education.
- Kırcaali – İftar, G. (1992). Özel Eğitimde Kaynaştırma. *Eğitim ve Bilim*, 16, 45 – 50.
- Kırcaali-İftar, G. (2010). Kaynaştırmanın temelleri. Seminer notu. 12.09.2011, <http://kaynastirmaprojesitohumotizmvakfi.org.edublogs.org/2010/09/06/sunum-1>.
- Martinez, R. S. (2003). Impact of A Graduate Class On Attitudes Toward Inclusion, Perceived Teaching Efficacy and Knowledge About Adapting Instruction for Children with Disabilities in Inclusive Settings. *Teacher Development*, 7, 473-494.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, (2000). <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/66.html>
- İnceoğlu, M. (2010). Tutum, Algı ve İletişim. Beykent Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.
- Odom, S. L. (2000). Preschool inclusion: What we know and where we go from here. *Topics in Early Childhood Special Education*, 20(1), 20-27.
- Özaydın, L., Çolak, A. (2011). “Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ve “okul öncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi hizmet içi eğitim programı”na ilişkin görüşleri”. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi (KUEİBD)*, 1(189 – 226).
- Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (1997). http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_10/10111011_ozel_egitim_kanun_hukmunda_kararname.pdf
- Özen, A., Ergenekon, Y., Ülke – Kürçüoğlu, B. ve Genç, D. (2013). Özel Eğitim Öğretmenlerinin Etkinlik Temelli Öğretime İlişkin Görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44: 262 – 274.
- Pivic, J., McComas, J. ve La Flamme, M. (2002). Barriersand Facilitators To Inclusive Education. *Exceptional Children*, 69(1), 97-107
- Suoğlu, B., Ünsal, P. Ve Özokçu, O. (2004). Kaynaştırma Sınıfı Öğretmenlerinin Önleyici Sınıf Yönetimi Becerilerinin İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5 (2), 51 – 64.
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları: Yaklaşımlar, Yöntemler, Teknikler. Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Sucuoğlu, B. ve Akalın, S. (2010). Kaynaştırma Sınıflarına Alternatif Bir Bakış: Çevresel Davranışsal Değerlendirme ile Öğretimsel Özelliklerin İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11 (1) 19 – 37.
- Sucuoğlu, B., Bakkaloğlu, H., İşcen Karasu, F. Demir, S. ve Akalın, S. (2014). Preschool Teachers' Knowledge Levels about Inclusion. *Educational Sciences: Theory and Practice* 14(4), 1477-1483
- Şahbaz,Ü; Kalay , G. (2010) Okulöncesi Eğitimi Öğretmen Adaylarının Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Yıl 10, Sayı 19, Haziran 2010, 116-135
- Temel, F. (2000) Okul Öncesi Eğitimcilerinin Engellilerin Kaynaştırılmasına İlişkin Görüşleri, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 18 : 148 - 155 (2000).
- TÜİK (2010) http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1017.
- Uşun, S.(2003) Okul Öncesi Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim Gereksinimlerinin Belirlenmesi, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 23, Sayı 2 (2003) 125-138.